

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

From Bnei Yaakov to Ezra: Tanakh's View of Inter-marriage

Dr. Adina Sternberg (Adina80@gmail.com)

חוק וסיפור Both	סיפור Narrative	חוק Law	סיפור Narrative	חוק Law	סיפור Narrative
עזרא ג' א-ה עזרא ו' יט-כב עזרא ט' ל' [מלאכי ב' י-יז] נחמיה ט' א-ג נחמיה י' נחמיה י"ג	רות א' טז-יז, ד' יג-כב מל"א י"א א-יא איכה א' י	[ויקרא י"ח ב-ה, כד-ל] דברים ז' א-ו דברים כ"ג ג-ט	[ויקרא כ"ד י-כג] במדבר כ"ה א-טו	שמות כ"ג כג-לג שמות ל"ד י-יז	בראשית י"ב א-ג בראשית י"ז טו-כא בראשית כ"ד ב-ח [בראשית ט' כ-כז] בראשית כ"ו לד-לה בראשית כ"ז מב – כ"ח ט [בראשית ל"א כו-לא, מג] בראשית ל"ד יג-יז בראשית ל"ח א-ז בראשית מ"ו ח-יב

עזרא פרק ט	
<p>(א) וככלות אלה נגשו אלי השרים לאמר לא נבדלו העם ישראל והכהנים והלויים מעמי הארצות כתועבתיהם לכנעני החתי הפרזי היבوسی העמני המאבי המצרי והאמרי:</p> <p>(ב) כי נשאו מבנותיהם להם ולבניהם והתערבו זרע הקדש בעמי הארצות ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה: ט</p>	<p>דברים ז': (א) כי ביאך ה' א-להיך אל הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה ונשל גוים רבים מפניך החתי והגרנשי והאמרי והכנעני והפרזי והחוי והיבوسی שבעה גוים רבים ועצומים ממך: (ב) ונתנם ה' א-להיך לפניך והפיתם החרם תחרים אתם לא תכרת להם ברית ולא תחנם: (ג) ולא תתחתן בם...</p> <p>ויקרא י"ח: (ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו... (כו) ושמתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבת האלה האזרח והגר הגר בתוכם: (כז) כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: (כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: (כט) כי כל אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו הנפשות העושה מקרב עמם: (ל) ושמתם את משמרתי לבלתי עשות מחקות התועבת אשר נעשו לפניכם ולא תטמאו בהם אני ה' א-להיכם:</p>
<p>... (ו) ואמרה א-להי בשתי ונכלמתי להרים א-להי פני אליך כי עונתינו רבו למעלה ראש ואשמתנו גדלה עד לשמים... (ח) ועתה כמעט רגע היתה תחנה מאת ה' א-להינו להשאיר לנו פליטה ולתת לנו יתד במקום קדשו להאיר עינינו א-להינו</p>	

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

	<p>ולתתנו מחיה מעט בעבדתנו... (י) ועתה מה נאמר א-להינו אחרי זאת כי עזבנו מצותיך:</p>
<p>ויקרא פרק יח: (כו) ושמתם אתם את חקתי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבת האלה האזרח והגר הגר בתוככם: (כז) כי את כל התועבת האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ: [מ"ב י' כא: ...וימלא בית הבעל פה לפה: מ"ב כ"א טז: וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלים פה לפה לבד מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני ה']</p>	<p>(יא) אשר צוית ביד עבדיך הנביאים לאמר הארץ אשר אתם באים לרשתה ארץ נדה היא בגדת עמי הארצות בתועבתיהם אשר מלאוה מפה אל פה בטמאתם:</p>
<p>שמות ל"ד: (טו) פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו: (טז) ולקחת מבגדתי לבגיד וזנו בגדתי אחרי אלהיהן והזנו את בגיד אחרי אלהיהן: דברים ז': (ג) ולא תתחתן בם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבגיד: (ד) כי יסיר את בגד מאחרי ועבדו אלהים אחרים וחרה אף ה' בכם והשמידך מהר... (ו) כי עם קדוש אתה לה' א-להיך בך בחר ה' א-להיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה: דברים כ"ג: (ג) לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה': ס (ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם... (ז) לא תדרש שלמם וטבתם כל ימיד לעולם: דברים י"א: (ח) ושמתם את כל המצוה אשר אנכי מצוה היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: (ט) ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש:</p>	<p>(יב) ועתה בנותיכם אל תתנו לבניהם ובנותיהם אל תשאוי לבניהם ולא תדרשו שלמם וטובתם עד עולם למען תחזקו ואכלתם את טוב הארץ והורשתם לבניהם עד עולם:</p>
<p>דברים י"ח: (ט) כי אתה בא אל הארץ אשר ה' א-להיך נתן לך לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם: (י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים מעוון ומנחש ומכשף: (יא) וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים: (יב) כי תועבת ה' כל עשה אלה ובגלל התועבת האלה ה' א-להיך מוריש אותם מפניך:</p>	<p>(יג) ואחרי כל הבא עלינו במעשינו הרעים ובאשמתנו הגדלה כי אתה א-להינו חשכת למטה מעוננו ונתתה לנו פליטה כזאת: (יד) הנשוב להפך מצותיך ולהתחתן בעמי התועבות האלה הלוא תאנף בנו עד כלה לאין שארית ופליטה:</p>
<p>ויקרא ה': (טו) נפש כי תמעל מעל וחסאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו לה' איל תמים מן הצאן בערקה פסוף שקלים בשקל הקדש לאשם:</p>	<p>(טו) ה' א-להי ישראל צדיק אתה כי נשארנו פליטה כהיום הזה הגנו לפניך באשמתינו כי אין לעמוד לפניך על זאת:</p>
<p>דברים כ"ג: (ג) לא יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא לו בקהל ה': ס (ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם: שמות ל"ד (טו) פן תכרת ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחו:</p>	<p>(א) וכהתפלל עזרא וכהתודתו בכה ומתנפל לפני בית הא-להים נקבצו אליו מישראל קהל רב מאד אנשים ונשים וילדים כי בכו העם הרבה בכה: ס (ב) ויען שכניה בן יחיאל מבני עולם עילם ויאמר לעזרא אנחנו מעלנו בא-להינו ונשב נשים נכריות מעמי הארץ ועתה יש מקוה לישראל על זאת:</p>

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

(ג) וְעַתָּה נִכְרַת בְּרִית לֹא-לֵהֲיִנוּ לְהוֹצִיא כָּל נְשִׁים וְהַנּוֹלָד מֵהֶם בְּעֶצְת אֲדֹנָי וְהַחֲרָדִים בְּמִצְוֹת א-לֵהֲיִנוּ וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה: (ד) קוּם כִּי עָלִיד הַדָּבָר וְאֶנְחֲנוּ עִמָּךְ חֶזֶק וַעֲשֶׂה:

1. רבינו בחיי בראשית כ"ד: (ג) אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. הזהירו בשבועה שלא יקח אשה לבנו מבנות כנען הזרע המקולל, לפי שהאשה מוכנת לפורענות תטה את האדם לצדה, כי כן עשתה אם כל חי.

2. מדרש הגדול בראשית כ"ד: 'כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך' והלא כולם עובדי עבודה זרה, דכתיב 'בעבר הנהר ישבו אבותיכם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים' ואברהם יצא מהם?! אלא אמר אברהם הואיל ואני מגייר – אגייר ממשפחתי ומבית אבי, שהן קודם לכל, ולא עוד אלא שהן קרובי תשובה. מכאן אמרו לעולם תהא דעתו של אדם קרובה לקרוביו, ואם יש לו קרובים עושה בטובתן, וכן הוא אומר 'מבשרך לא תתעלם'.

3. כלי יקר בראשית כ"ד: (ג) לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבן. וכי עדיין לא ידענו שהוא יושב בקרבן, אלא שבא לתרץ בזה קושיא, וזה כי מסתמא צוה שלא יתחתן בבנות הכנעני פן ילמד ממעשיהם, כדרך שנאמר בתורה (דברים ז ג) ולא תתחתן בם וגו' כי יסיר את בנך מאחרי וגו' ואם כן מה ריוח אם ישא אשה מבנות לבן ובתואל כי גם המה עובדי עבודה זרה כמו הכנעני, על כן אמר אשר אנכי יושב בקרבן, ואמר פן תשיב את בני שמה, כי אמר פשיטא אם ישא בני אשה מבנות הכנעני מאחר שאנכי יושב בקרבן מסתמא גם בני יגור אצלם ואז יש לחוש שמא ילמוד ממעשיהם, ואם ישא מבנות לבן ובתואל וידור אצלם אז יש גם כן לחוש שמא ילמוד ממעשיהם, אבל כשישא אשה משם וידור כאן אז ממה נפשך אין כאן בית מיחוש, כי מן לבן ובתואל לא ילמוד שהרי לא ידור אצלם, ומן הכנעני לא ילמוד כי לא יהיה לו התערבות עמהם, ואדרבה ישטמו אותו על אשר לא רצה להתחתן בם, אמנם יש חששא אחרת והוא שטבע האבות נמשך גם לבנים וזה דוקא באותן עבירות הבאים מפאת החומר כאכילה וזימה וכילות וקנאה וכל המדות הרעות הנתלין בחומר, נגיעים אלו מתפשטים מהאבות לבנים, ותולדותיהן כיוצא בהם, אבל העבודה זרה דבר התלוי בשכלו של אדם אינו מתפשט מאבות לבנים, כי שלושה שותפין באדם, החומר בא מן אב ואם לפיכך כל מעשה אבות התלוי בחומר ירשו בנים, אבל האמונה היא תלויה בשכלו של אדם והרי הקדוש ברוך הוא נותן בו נשמה ושכל למה יתפשט זה מאבות לבנים, על כן היה מרחיק הכנענים שהיו שטופי זימה וכמה מיני עבירות הנתלים בחומר האדם זולת עבודה זרה, ולא הרחיק לבן ובתואל שלא היה בהם כי אם פחיתת העבודה זרה לבד:

4. רד"ק בראשית ל"ח: (ב) בת איש כנעני - ולא זכר שמה אלא אביה ולא ידענו למה, וכנעני כתרגומו סוחר היה משאר האומות והתגורר שם, כי בני יעקב היו נזהרים מלהתחתן עם בנות כנען כמו האבות, כי שמעון שלקח אשה מבנות כנען זכרו לגנאי והפרידו מאחיו ואמר ושאלו בן הכנענית:

5. רש"י בראשית ל"ז: (לה) וכל בנתיו - רבי יהודה אומר אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום. רבי נחמיה אומר כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו:

6. גור אריה (המהר"ל) בראשית ל"ח: ואם תאמר ור' נחמיה דסבירא ליה דכנעניות היו תקשה ליה 'אפשר בא אברהם והזהיר וכו'', ויש לומר דוקא כאשר עדיין לא נולדו י"ב שבטי ישראל שהם בני ישראל - אם היו נושאים כנעניות לא היו בטלים בתוך כלל ישראל, אבל כאשר היו כל י"ב שבטים - ונחשבו לאומה - דכתיב למעלה (לד, טז) אצל שכם בן חמור 'והיינו לעם אחד', וקודם לכן - היו שני אומות, אם כן שם אומה עליהם מיד שנולדו השבטים, וכאשר נחשבו

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

לאומה אין איסור בזה, לפי שכל המתחבר לאומה הרי הוא כאומה ובטילה אצלם לגמרי, ונחשב בכלל ישראל. והכי אמרינן דכנעניות אינה אסורה אלא אם כן לא חזרו בתשובה, אבל חזרו בתשובה לא, וכדכתיב (ר' דברים כ, יח) "למען לא ילמדו אתכם לעשות ככל התועבות", הא אם עשו תשובה מקבלים, וכדאיתא במסכת סוטה (לה ע"ב). אבל ר' (נחמיה) [יהודה] סבירא ליה כי שם 'אומה' נופלת גם כן על הנקיבות, ולפיכך אין לומר שהשבטים הם כמו אומה והגר שבא בהם בטל בהם, כי עדיין אינם אומה בלא נקיבות: